

Карабін Н.А.

студент,

Науковий керівник: Матейко Н.М.

кандидат психологічних наук, доцент,

Прикарпатський національний університет

імені Василя Стефаника

ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ З ПЕДАГОГІЧНОЮ ЗАНЕДБАНІСТЮ

Внаслідок соціально – економічних та політичних змін, що відбуваються в нашому суспільстві, гостро постала проблема педагогічної занедбаності учнів початкових класів. Аналіз психолого-педагогічної літератури з питань занедбаності школярів дав можливість сформулювати актуальність даної проблеми, яка полягає у всебічному розвитку особистості педагогічно занедбаного учня, створення умов для більш повної реалізації інтелектуального та духовного потенціалу школяра, своєчасне виявлення учнів, яким потрібна допомога та підтримка у навчанні.

За даними авторів (Овчарова Р.В., Дубровіна А.Г., Мурачковський Н., Кобзар Б.) психічний розвиток занедбаних учнів характеризується низьким рівнем розвитку окремих психічних процесів (мислення, увага, пам'ять, сприймання, тощо), спостерігається відставання у розвитку емоцій, найбільш вираженими проявами яких є емоційна нестійкість, лабільність, швидкість зміни настроїв і контрастних проявів емоцій. У зв'язку з цим темою нашого дослідження є «Психологічна корекція емоційної сфери дітей з педагогічною занедбаністю».

Питання педагогічної занедбаності розглядали як вітчизняні (Н. Косярум, Б. Кобзар, Н. Куб'як, В. Оржеховська, Л. Янкіна), так і зарубіжні дослідники (Л. Дунаєва, Ф. Ільїн, Ю. Зотов, С. Медведєв, Н. Молчанова, Липкіна А.І.). Проблема занедбаності серед молодших школярів вивчається такими дослідниками як Р.В. Овчарова, В.М. Оржеховська, Т.Є. Федорченко.

Педагогічну занедбаність Б. Кобзар трактує як зумовлені недоліками виховання відхилення від норми в навчальній діяльності та поведінці неповнолітніх [2, с. 19].

Оржеховська В. зазначає, що педагогічно занедбані діти – це фактично здорові діти (фізично та психічно), які стали важкими через неправильне виховання [6, с. 52].

Куб'як Н. педагогічну занедбаність молодших школярів визначає як стійкі відхилення від норми у моральній свідомості, поведінці та навчальній діяльності, що є наслідком невихованості дитини. Водночас ці відхилення зумовлені байдужим або негативним ставленням до неї, порушенням системи планомірних, цілеспрямованих і ефективних виховних впливів у сім'ї та школі [3, с. 15].

Незважаючи на те, що проблема педагогічної занедбаності знаходить своє висвітлення в літературних джерелах, разом з тим, залишається малодослідженою проблема психологічної корекції особливостей емоційної сфери дітей молодшого шкільного віку з педагогічною занедбаністю.

Метою даного дослідження є встановлення особливостей емоційної сфери педагогічно занедбаних дітей молодшого шкільного віку, можливість їх діагностування за допомогою психодіагностичних методів, а також створення програми ефективної психокорекційної допомоги.

Соціально-педагогічна занедбаність – це стан особистості дитини, який проявляється у несформованості у неї властивостей суб'єкта діяльності, спілкування, самопізнання і виявляється у порушенні образу «Я». Педагогічна занедбаність формується під впливом соціальних умов, в яких розвивається дитина, її основними проявами в дитячому віці є нерозвиненість соціально-комунікативних якостей і властивостей, низька здатність до соціальної рефлексії, труднощі в оволодінні соціальними ролями [5, с. 32].

Педагогічно занедбані діти характеризуються інтелектуальним недорозвитком, який полягає у несформованості у них достатнього об'єму знань, умінь і навичок, необхідних для подальшого навчання у школі.

За даними проведених досліджень, виявлено недоліки в розвитку таких пізнавальних процесів як сприймання, увага, мислення, пам'ять, а також відставання в розвитку емоційної сфери. Дослідження особливостей розвитку мислення педагогічно занедбаних учнів, встановили, що вони не володіють раціональними прийомами запам'ятовування, спостерігається низька концентрація уваги, їм важко зосереджуватися на одному предметі чи явищі, вони швидко стомлюються. Це пояснюється тим, що в силу особливостей власного мислення, учні не залучені до активної навчальної діяльності. Внаслідок цього, на уроці вони відволікаються від

процесу навчання, «замикаються» в собі, а запитання вчителя викликають у них розгубленість [1, с. 194].

Для учнів з педагогічною занедбаністю характерною є неадекватна самооцінка – завищена або занижена. Такі діти вирізняються недовірливістю, надмірною знервованістю, слабкою інтуїцією у міжособистісних стосунках. Гостро реагують на невдачі, невпевнені в собі, важко адаптуються до нових умов [4, с. 35].

Також для дітей із педагогічною занедбаністю притаманним є порушення емоційних реакцій, яке проявляється у підвищеній збудженості, недисциплінованості, неорганізованості, пасивності, байдужості. Спостерігається емоційна нестійкість, лабільність, немотивована зміна настрою. Характерною якістю емоційної сфери таких дітей є надмірна чутливість до того, як ставляться до них інші учасники навчального процесу. Відзначається нетолерантність до фрустраційних ситуацій. Незначний привід може викликати емоційне збудження і навіть різку афективну реакцію, неадекватну ситуації [5, с. 108-112].

Часто педагогічно занедбані діти переходять у групу соціально занедбаних (діти групи ризику), для яких характерними є серйозні прояви дезадаптації: бродяжництво, наркоманія, алкоголізм, правопорушення, аморальна поведінка.

Дослідники відзначають, що стосовно таких дітей необхідні комплексні заходи медико-психологічної, психолого-педагогічної і соціально-правової допомоги, програми підтримки сім'ї і дітей, групи соціального ризику, реабілітації дітей з відхиленнями у психічному та соціальному розвитку. Саме тому зараз в Україні здійснюється розвиток мережі центрів щодо подолання соціально-педагогічних проблем дітей, підлітків, юнацтва, здійснення педагогічної корекції та психолого-педагогічної реабілітації.

Спеціалізовані заклади для неповнолітніх, які потребують соціально-психологічної реабілітації, покликані надавати допомогу тій категорії дітей та підлітків, які раніше не користувались увагою влади. Іншими словами, основна мета діяльності подібних закладів – соціальний захист і підтримка дітей, які цього потребують, психологічна та педагогічна підтримка, яка сприяє ліквідації кризових станів, забезпечення можливостями отримання освіти, формування у дітей та підлітків позитивного досвіду соціальної поведінки навичок спілкування та взаємодії з оточуючими, їх реабілітація та допомога у життєвому визначенні.

Індивідуальна програма реабілітації дитини створюється на основі вивчення особистості і аналізу всієї доступної інформації. Велике значення в реабілітації неповнолітнього мають психологічна діагностика та корекція. Працівникам соціально-реабілітаційних центрів доводиться мати справу з відставанням дитини у психічному розвитку та подоланням наслідків її психічної депривації.

Програмою дослідження передбачається емпіричне дослідження емоційної сфери дітей молодшого шкільного віку, які тимчасово перебувають у центрі соціально-психологічної реабілітації за допомогою проєктивних методик та опитувальників.

Таким чином, головними причинами формування педагогічної занедбаності у дітей є байдуже або негативне ставлення до неї сім'ї та суспільства. Педагогічна занедбаність виявляється у затримці розвитку пізнавальних процесів, а також характеризується певними особливостями емоційної та поведінкової сфери дітей.

Перспективами дослідження є розробка програми, яка включатиме психопрофілактичну та психокорекційну роботу з дітьми, які мають ознаки педагогічної занедбаності.

Список використаних джерел:

1. Дубровина А.Г. Школьная психологическая служба: Вопросы теории и практики. – М.: Педагогика, 1991. – 230 с.
2. Запобігання відхиленням у поведінці школярів / за ред. Б.С. Кобзаря, Є.І. Петухова. – К.: Вища шк., 1992. – 143 с.
3. Куб'як Н.І. Запобігання педагогічної занедбаності дітей молодшого шкільного віку з дистантних сімей: автореф. дис. канд. пед. наук – К., 2010. – 18 с.
4. Липкина А.И., Рыбак Л.А. Критичность в учебной деятельности. – М.: Просвещение. – 1968. – 456 с.
5. Овчарова Р.В. Взаимодействие семьи, детского сада и школы в предупреждении педагогической запущенности детей. – М.: Педагогика, 1994.
6. Оржеховська В.М. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх: навч.-метод. посіб. / В.М. Оржеховська. – К., 1996. – 352 с.